

Fidel Aguilar Marcó

Cap de dona

Ca. 1916

Carbó paper

35 x 27 cm

Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 250.235 Fons d'Art
Diputació de Girona

Fidel Aguilar és un artista malaguanyat, perquè morí prematurament. Es va formar a l'entorn d'Athenea i del mestratge de Rafael Masó, que l'encoratjà i li encarregà alguns dels elements decoratius de les seves obres entre els anys 1914 i 1916. Aquest és l'origen de bona part dels seus treballs com a tallista i escultor i, si no s'entén que són obres d'art aplicat, aquestes perden el seu sentit original i es poden entendre com a bibelots art-déco. Per tant, crec que només els tres caps de pedra i dues peces més petites —l'Eva i el cap de guerrer, totes de 1916— ens permeten parlar de Fidel Aguilar com a escultor i, superats el simbolisme i l'expressionisme germànic, d'un escultor noucentista que segueix el camí iniciat per A. Mallol i E. Casanovas. I crec que, si bé el món formal de Fidel Aguilar és molt personal, el salt qualitatiu dels tres últims caps de pedra, resolts amb una contundent estructuració formal, no s'explica sense l'ascendent de les obres d'E. Casanovas dels anys 1910-1916. Altrament, és en la magnífica sèrie de dibuixos al carbó que es pot seguir la seva evolució estètica, des del simbolisme i l'expressionisme de les Secesions vienesa i alemanya fins a l'arcaisme del noucentisme inicial.

Fidel Aguilar és, sens dubte, un artista maguanyat. Tot just havia iniciat el seu camí personal com a escultor quan morí, el 21 de febrer de 1917, als 22 anys i 7 mesos. La seva formació com a artesà i artista, entre els anys 1914 i 1916, està lligada a les activitats i exposicions d'Athenea i als encàrrecs que Rafael Masó li va fer d'alguns elements decoratius de les obres que projectà i construí durant aquests anys, sobretot per a la casa Casas de Sant Feliu de Guíxols que Masó va concebre tenint presents les possibilitats que li ofería la col·laboració de Fidel Aguilar. Per tot això, evidentment, el seu ascendent sobre la formació estètica de Fidel Aguilar va ser important. A més a més, hem de tenir en compte que Masó, l'any 1915, tenia 35 anys i que com a arquitecte ja havia arribat a formalitzar una proposta estètica molt personal, en sintonia amb l'arquitectura i els corrents artístics moderns de l'Europa de l'època. També cal recordar que Masó dissenyava amb molta cura els elements decoratius perquè contribuïen a definir el caràcter de la seva obra. És comprensible, per tant, que bona part de l'obra de Fidel Aguilar, com a tallista i escultor, dels seus dos últims anys parteixi de la seva funció decorativa dins les obres per a les quals van ser pensades. Si no s'entén aquest origen i aquesta finalitat —la de formar part d'una arquitectura—, les obres que Fidel Aguilar va concebre com a art aplicat perden el seu sentit original, i, com a peces autònomes, es poden entendre com a bibelots art-déco, cosa que per altra banda explica el seu èxit pòstum a l'Exposició d'Arts Decoratives de París de l'any 1925.

Per totes aquestes consideracions, crec que l'obra de Fidel Aguilar com a escultor s'ha de valorar a partir dels tres caps de pedra de Girona i d'un parell de peces més petites: l'Eva i el cap de guerrer, totes cinc de l'any 1916. Al meu entendre són les úniques obres que tenen prou entitat i autonomia formal perquè puguem parlar de Fidel Aguilar com a escultor noucentista i mirar d'imaginar quina hagués pogut ser la seva trajectòria dins l'escultura catalana de l'època, sobretot si partim de l'últim cap de pedra, el més contundent i complex formalment. Aquest cap és, no en tinc cap dubte, l'obra mestra absoluta de Fidel Aguilar, la que ens posa de manifest el camí personal que hagués pogut seguir la seva obra d'escultor. Així va ésser valorat i reconegut quan

aquestes obres es van donar a conèixer dins els àmbits gironí i barceloní i per la decisió del mateix Rafael Masó, que la va voler instal·lar al lloc presidencial de la sala de rebre de casa seva, remodelada aquest mateix any 1916. Aquest cap, doncs, és l'última síntesi de tot el seu curt recorregut com a escultor, on queden superats els amaneraments i les rèmores d'arrel simbolista o expressionista, tan presents encara en la magnífica sèrie de dibuixos al carbó, com el cap de dona, del mateix any 1916, del Museu d'Art de Girona, propietat de la Diputació. I és en els dibuixos on podem seguir la seva evolució estètica des del món de les Secessions vienesa i alemanya —de Darmstadt, Munic i Dresden, que Masó havia conegut personalment l'any 1912— fins a un primitivisme noucentista. Crec, doncs, que el camí iniciat amb els tres caps de pedra i l'evolució que hagués pogut seguir la seva obra s'han de situar dins el corrent de l'idealisme classicitzant iniciat per A. Mallol i que després van fer seu J. Clarà i E. Casanovas. I, precisant encara més, el situaríem dins un arcaisme que reinterpreta el món preclàssic a partir de les cultures primitives mediterrànies, com fa Masó a la façana d'Athenea, concebuda com un temple grec arcaic; o Torres-Garcia als frescos del saló Sant Jordi de la Generalitat, iniciats el 1913; o bé Enric Casanovas amb les escultures dels anys 1910-1916 com ara Dona de Gósol (c. 1908), Juno (1910), Persuasió (c. 1912-13), Dona de Fornalutx i tota l'esplèndida sèrie de pageses mallorquines (1916). Evidentment, el món formal de Fidel Aguilar és molt personal, però entenc que el salt endavant qualitatiu que representen els seus últims tres caps de pedra, amb la seva contundent i convincent estructuració formal, no s'explica sense l'ascendent de l'obra d'Enric Casanovas d'aquests anys, que de ben segur coneixia Fidel Aguilar, entre altres raons perquè l'any 1916 Casanovas va estar treballant en l'escultura destinada a la fornícula del frontó de la façana d'Athenea. I, per acabar, estic convençut que l'obra de Fidel Aguilar, escultor, s'hagués incorporat amb veu pròpia dins aquest corrent arcaïtzant i «mediterranista», en el seu cas empeltant-lo amb el romànic del claustre de la catedral de Girona i que, partint d'aquest món formal, hauria evolucionat d'acord amb la seva sensibilitat única i intransferible.